

Nieuwsbrief

NUMMER 28 – NOVEMBER 2013

Op komst

15de Servaisconcert – 23 november 2013

Viviane Spanoghe en Didier Poskin, twee vaste waarden van de Belgische Celloschool en allebei docent aan het Conservatorium van Brussel, zijn onze gasten voor het vijftiende Servaisconcert. Ze zijn vergezeld van de pianisten Anait Karpova en Pierre Brunello.

Dé ontdekking worden de 6 *Etudes* van Hallenaar François Servais, die voor het eerst na vele decennia opnieuw te horen zijn en in Halle hun terugkeer op het internationale repertoire inzetten.

Er staat nog veel meer Belgische cellomuziek op het programma: van Henry Vieuxtemps, Eugène Ysaÿe, Joseph Jongen, Albert Huybrechts en Eric Feldbusch. We beleven ook de Belgische première van *Langton's Ans* van de Belg Michel Lysight.

Kortom: een unieke concertavond en een luisterrijke viering van de tiende verjaardag van de vzw Servais.

Praktisch:

Zaterdag 23 november 2013

Raadzaal nieuw stadhuis Halle – 20 uur

€ 14 (abonnement en vanaf 10 pers.: € 12).

Kaarten te koop bij cc 't Vondel, Possozplein 40, Halle, 02 365 94 05 of online: www.vondel.be.

Opgelet: vrije zit.

Leden van de vzw Servais kunnen via de vzw Servais twee kaarten bekomen voor € 12 per stuk.

Met alle vragen kunt u terecht bij de vzw Servais.

Foto: Anton Vodenitcharov

Foto: Luc De Decker

In dit nummer:

Op komst

> 15de Servaisconcert

10 jaar vzw Servais

Terugblik

> 14de Servaisconcert

> Weg van Klassiek!

Snelnieuws

Richard Wagner en de familie Servais

Richard Wagner 1813-2013

Etalage

> Cd 'Les maîtres du violoncelle composent'

> Cd 'Entendre'

> Boek 'Misia l'inspiratrice'

Servaispartituren Leonard Henri Meerloo
en Anner Bijlsma komen naar Halle

Concertagenda

10 jaar vzw Servais

Feestprogramma

Op 26 november 2013 bestaat de vzw Servais tien jaar. Dat vieren we met een concert, een partituuruitgave en de lancering van de digitale Servaiscollectie.

Het '15de Servaisconcert' vindt plaats op 23 november 2013. Viviane Spanoghe en Didier Poskin brengen de 6 *Etudes* van Servais en andere Belgische cellomuziek. De vzw Servais brengt na honderd jaar een nieuwe uitgave op de markt van Servais' 6 *Etudes*, die zeker zijn nut zal bewijzen in het cello-onderricht en de concertwereld. De vereniging bezit een uitgebreide collectie partituren, foto's, voorwerpen en documenten rond de familie Servais. Een selectie is te zien op www.erfgoedplus.be. Meer info over deze initiatieven is te vinden elders in deze nieuwsbrief.

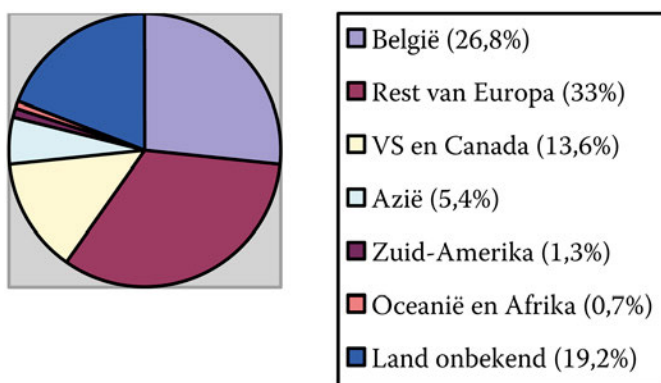
Hieronder volgt een overzicht van de verwezenlijkingen van de voorbije tien jaar en een vooruitblik naar wat komen gaat.

Verwezenlijkingen

De vzw Servais startte op 26 november 2003 met als voornaamste doel de voorbereiding en uitwerking van het Festival Servais 2007. Dat moest het tweehonderdste geboortjaar van de Halse cellist-componist François Servais (1807-1866) met de nodige luister vieren. De resultaten van dat feestjaar zijn te vinden in de brochure 'Een jaar in de ban van Servais. Terugblik op het Festival Servais 2007'. Al tijdens het Festival groeide het besef dat de vzw Servais ook nadien een rol te spelen had. Dat resulteerde in de beleidsnota 2008-2012. De

plannen waren ambitieus en ingegeven door het vermoeden dat de belangstelling voor Servais niet zou gaan liggen.

Intussen zijn ook die vijf jaren voorbij en kunnen we stellen dat de doelstellingen ruimschoots werden bereikt: we hebben sterk ingezet op de promotie van Halle als stad van Servais en de vrijwaring van het Servais'erfgoed in Halle; de website kreeg 20.000 bezoekers per jaar uit de hele wereld en de nieuwsbrieven bereikten gemiddeld ca. 900 mensen; de Servaiscollectie kende een ongeziene uitbreiding; er werd veel onderzoek verricht door eigen mensen en andere onderzoekers; bijna vierhonderd vragen werden beantwoord van geïnteresseerden uit meer dan twintig landen; in Halle weerklonk een paar keer per jaar werk van Servais en over de hele wereld waren heel regelmatig composities van hem te horen; vijf cd's met uitsluitend werk van Servais kwamen op de markt, waarvan één in de Verenigde Staten en één in Duitsland. In Servais' kielzog konden we ook de belangstelling verhogen voor zijn nakomelingen, andere Halse musici en andere vertegenwoordigers van de celloschool.

Uit de bezoekerscijfers van de website voor de periode januari 2010 - januari 2013 blijkt dat van de 20.000 bezoekers per jaar wellicht zo'n 70% van buiten België komen.

In ruimere zin hebben we ook de interesse voor en het aanbod aan klassieke muziek in Halle en in de regio Pajottenland-Zennevallei een stimulans gegeven, kregen jonge musici ont-plooiingskansen (denken we onder meer aan het Concours en aan de cellostages) en ijverden we mee voor de vrijwaring en de kennis van het Belgische muzikale erfgoed.

Na die tweede beleidsperiode tekent de vzw Servais graag voor een 'derde termijn'. We bouwen verder op de verwezenlijkingen van de voorbije tien jaar en blijven dus ook inzetten op de kerntaken die destijds zijn opgelijst. Een absolute prioriteit vormt de Villa Servais. De vzw Servais blijft zich inspannen voor een snelle start van de restauratiewerkzaamheden en een invulling die voldoende ruimte biedt voor een museale en toeristische werking. Nu de Servaiscollectie zo omvangrijk geworden is, wordt de ontsluiting ervan een belangrijke uitdaging. Veel energie zal ook gaan naar de ontwikkeling van een nieuw feestjaar: op 26 november 2016 is Servais 150 jaar gestorven en op 6 juni 2017 is hij 210 jaar geboren. De tussenliggende periode biedt ruimte voor een reeks van festiviteiten, in en (ver) buiten Halle.

We danken alle musici, leden, sympathisanten, organisaties en beleidsvoerders voor hun waardevolle bijdrage en kijken uit naar een verdere samenwerking!

Een terugblik op 2008-2012 en de plannen voor 2013-2018 zijn te vinden in de 'Evaluatie 2008-2012 – beleidsnota 2013-2018', te downloaden op www.servais-vzw.org onder 'Servais vzw' – 'Doel en bestuur'.

Vzw Servais zkt. leden!

Onze leden vormen een belangrijke schakel in de werking van onze vereniging. Hun morele, financiële en soms ook praktische steun is van groot belang om de doelstellingen waar te maken.

We nodigen alle sympathisanten dan ook graag uit om aan te sluiten als lid. Dat kan al vanaf 10 euro per jaar. Cellostudenten kunnen zelfs lid worden voor een niet verplichte vrije bijdrage.

Meer info op de website of via 0499 33 51 51.

Terugblik

14de Servaisconcert – 24 mei 2013

De muziek van Servais is tot op vandaag over de hele wereld bekend. Servais' 206de verjaardag werd op 24 mei in Halle gevierd met een bijzonder concert, het veertiende in de reeks 'Servaisconcerten' van de vzw Servais en cc 't Vondel.

Het Duo Eden – Olsi Leka en Samia Bousbaïne – speelde onder meer de Fantaisie opus 1 voor cello en harp van Servais. Die compositie werd pas vorig jaar opnieuw uitgegeven in Californië, op basis van de oude uitgave van 1838 uit de Halse Servaiscollectie.

De vier dames van het cellokwartet Ocello/2 – Lena Torre, Leire Antonañzas, Judith Groen en Elisabeth Sturtewagen – namen het tweede deel voor hun rekening. Ze brachten enkele pareltjes voor vier cello's, zoals de *Souvenir de Curis* van Guillaume Paque en het *Pensée Élégiaque* van Servais' leerling Jules de Swert. Ook het slot viel bijzonder in de smaak: twee werken van de heavy metal band Metallica, in de versie van de Finse groep Apocalyptica. De Raadzaal van het nieuwe stadhuis was volledig gevuld met muzikkliefhebbers uit het hele land.

Weg van Klassiek! – 23-25 augustus 2013

Eind augustus vond de derde editie plaats van het festival 'Weg van Klassiek!', waarvan de vzw Servais mede-organisator is. Het festival was opnieuw volop genieten van klassieke muziek als streekproduct van Pajottenland en Zennevallei: drie dagen met telkens drie concerten en onderweg culinaire maaltijden, wandelingen, koetsentochten en natuurbeleving.

Weg van Klassiek 2013 maakte geen onderscheid naar rang of stand en leidde langs intieme concerten in een abdij, kasteel, boerderij en... bos. We ontdekten het muzikale erfgoed van clerus, adel en landlieden en sloten ons aan bij de brigands van de Boerenkrijg! Streekgidsen namen ons mee langs een prachtig Abdijlandschap, het oeroude Liedekerkebos, Kasteel Kruikenburg en imposante herenhoeves. Hop en bier waren nooit ver weg, dus alles smaakte naar landschap, natuur en ander lekkers van het Pajottenland.

De muziek sloot subtiel aan bij de bijzondere omgeving. Vrijdagavond 23 augustus bracht het befaamde Danel Kwartet Haydns *Die Sieben letzten Worte* in de kerk van Wambeek. Enkele uren voordien was cellist Benjamin Glorieux te horen tijdens een sfeervol concert in de Abdij van Affligem en kon Liebrecht Vanbeckevoort schitteren in de Bellemolen in Essene. Zaterdagavond was het de beurt aan het Amôn Kwartet in Ternat, na optredens van Ensemble Kheops en Jachthoornensemble Waldo in Liedekerke. Zondag 25 augustus begon met een bijzonder concert van Zefiro Torna in de kerk van Essene, vervolgde met accordeonist Ludo Mariën in de Brouwerijtoren van het Ankerhof en eindigde met talent van eigen bodem: de sopraan Tineke Van Ingelgem koos een aantal prachtige liederen uit voor het slotconcert in de Blakmeershoeve in Essene.

Terugblik in woord en beeld via www.wegvanklassiek.be/foto

Snelnieuws

- » De vzw Servais werkt samen met het Zuidwestbrabants Museum en met steun van de Provincie Vlaams-Brabant aan de ontsluiting van de Servaiscollectie. Het aantal items dat te zien is op www.erfgoedplus.be breidt gestaag uit.

Binnenkort zijn de collectiestukken ook te zien op www.europeana.eu, de website die miljoenen items uit heel Europa virtueel samenbrengt. Om de Servaiscollectie nog beter bekend te maken gaf de vzw Servais een nieuwe folder uit. De folder wordt op eenvoudig verzoek bezorgd, ook in meer exemplaren.

www.erfgoedplus.be

- » Op 29 augustus kregen we bezoek van Christo Lelie, vicevoorzitter van de Franz Liszt Kring (Utrecht) uit Delft. Hij is zelf kenner van leven en werk van Franz Liszt en hij bezit een grote collectie. Hij was bijzonder geïnteresseerd in de Servaiscollectie.

www.lisztkring.nl

- » Johannes Degen, ons beschermid uit Zwitserland, schonk een exemplaar van de lithografie van Servais door Joseph Kriehüber uit 1842. Er zijn wereldwijd nog slechts enkele exemplaren van die lithografie bekend. Een bijzonder waardevolle bijdrage aan de Servaiscollectie!

- » Op 8 september 2013 vond in Vlaanderen de 25ste Open Monumentendag plaats. De Stad Halle nam al elke keer deel. In al die jaren werden vele tientallen monumenten opengesteld. Een poll moest uitwijzen welk monument de Hallenaren het meest is bijgebleven. De Villa Servais kwam als winnaar uit de bus. Naar aanleiding daarvan schreef stadsdichter Geert Vanhassel het volgende gedicht:

Monument

*ooit was dit het Nu.
het Moment van komen.
anderhalve eeuw later heeft Nu
het Moment van toen overleefd.
Nu blijft overeind tussen het Moment.*

MoNument

*maar dit MoNument
is bijna verstreken in eeuwigheid.
Cluysenaer in heden
zoekend naar de
onvoltooid verleden virtuositeit.*

*Overwoekerde stilte
bewaakt door leeuwen die geeuwen.
hunkerend naar de
romantiek die ooit strijkte
achter de getuigenis van Godebski*

*le Paganinien ontheemd
zijn stenen opus niet langer dionysisch
een 'Concerto en si mineur'
een 'Souvenir de Hal'
resonerend in verval*

*ooit was dit het Nu.
en bijna ook het Moment van gaan.
maar dit MoNument werd vandaag gestemd
in de hoop dat transcriptie
het Nu overeind zal houden tussen het Moment*

© Geert Vanhassel, stadsdichter Halle n.a.v. bekendmaking poll het beste van '25 jaar Monumentdag': Villa Servais. Halle, 8 september 2013.

Richard Wagner en de familie Servais

Peter François

Drie generaties musici van de familie Servais hadden een band met Richard Wagner en diens muziek, van François Servais tot zijn kleindochter Yseult Van Dijck, die haar eigen voornaam aan Wagner te danken heeft.

François Servais

François Servais (1807-1866) had in 1833 met een lang verblijf in Parijs een carrière in gang gezet als rondreizend cellovirtuoos, die pas zou eindigen met zijn overlijden in 1866. Na een succesvolle reeks concerten in België, Frankrijk, Engeland en Nederland vertrok Servais in december 1838 op reis naar Rusland. De jonge Vervierse violist Henry Vieuxtemps en diens vader waren zijn reisgezellen. Via Berlijn bereikte het trio Riga. In het plaatselijke theater gaven Servais en Vieuxtemps drie optredens, op 3, 5 en 7 januari 1839. Op

dat moment had Richard Wagner er de leiding van het orkest, kort voor hij naar Parijs vertrok. De twee musici hebben Wagner met zekerheid ontmoet en het is erg aannemelijk dat Wagner hen ook met zijn orkest heeft begeleid.

Enkele jaren later, in 1844-1846, ondernam Servais nogmaals een lange concertreis naar Rusland. Die begon met een uitgebreide tournee in Duitsland. Rond nieuwjaarsdag 1844 kwam Servais aan in Berlijn. Hij zou er onder meer Felix Mendelssohn ontmoeten en twee concerten geven in het Königliches Schauspielhaus. Servais bevond zich dus in Berlijn ten tijde van de première van Wagners opera *Der Fliegende Holländer*, op 7 januari 1844. Of Servais aanwezig was en Wagner opnieuw ontmoette, viel niet te achterhalen. Op 19 oktober van het jaar daarop ging een andere bekende opera van Wagner in première, *Tannhäuser*, in Dresden. Twee weken eerder, op 3 oktober 1845, was Servais in dezelfde stad, want hij bracht er een bezoek aan Robert Schumann. Servais' programma van de weken erna kon nog niet achterhaald worden, dus ook niet zijn mogelijke aanwezigheid op de première van *Tannhäuser*.

Servais was alleszins goed vertrouwd met de muziek van *Tannhäuser*. Hij verwerkte enkele van de bekendste thema's in zijn "*Tannhäuser de R. Wagner. Duo brillant pour Piano et Violoncelle*", dat hij componeerde met Joseph Gregoir en liet verschijnen bij Schott in Mainz in april 1861. Twee jaar later voegden Servais en Gregoir er nog een duo op thema's uit *Lohengrin* aan toe.

Joseph Gregoir & François Servais, *Tannhäuser* (Mainz, Schott, 1861) – © Servaiscollectie Halle

Parijs moest tot 1861 wachten op een uitvoering van *Tannhäuser*; de Franse première vond plaats op 13 maart 1861 in de Salle Le Pelletier van de Parijse Opéra. Wagner had enkele ingrijpende wijzigingen aangebracht, waaronder de toevoeging van een ballet na de tweede acte volgens de wensen van de Parijse Opéra. In de zaal zaten Servais en zijn

vriend Edmond Michotte. Zij waren er getuige van hoe leden van de Parijse Jockey Club de uitvoering boycotten en voor rumoer zorgden. Edmond Michotte herinnerde zich veertig jaar later nog Servais' verontwaardiging: *"Jamais je ne l'ai vu si animé d'indignation, que le jour de la première de Tannhäuser à Paris, à laquelle j'assistais avec lui. En sortant, il déclara à la comtesse Nesselrode, qui lui demandait son avis: "Je rougis de m'être mêlé à un tel tas de barbares."* Servais stond erop de componist te ontmoeten: *"Il n'eut de cesse que je l'eusse présenté à Wagner. Le lendemain, je le conduisis donc rue Newton... et il pleura en serrant les mains du maître. Wagner, au contraire, était de fort bonne humeur. A ce moment, il se mit au piano, joua quelques fragments de Tannhäuser, et imita en sifflant le brouhaha du public de l'Opéra, la veille..."*

Joseph Servais

Servais' jongste zoon Joseph (1850-1885) bouwde net als zijn vader een carrière uit als rondreizend cellovirtuoos, componist en docent. Ook hij ging aan de slag met Wagners operathema's. Zo componeerde hij met Joseph Gregoir twee duo's voor cello en piano op thema's uit *Der Fliegende Holländer* en *Rienzi*.

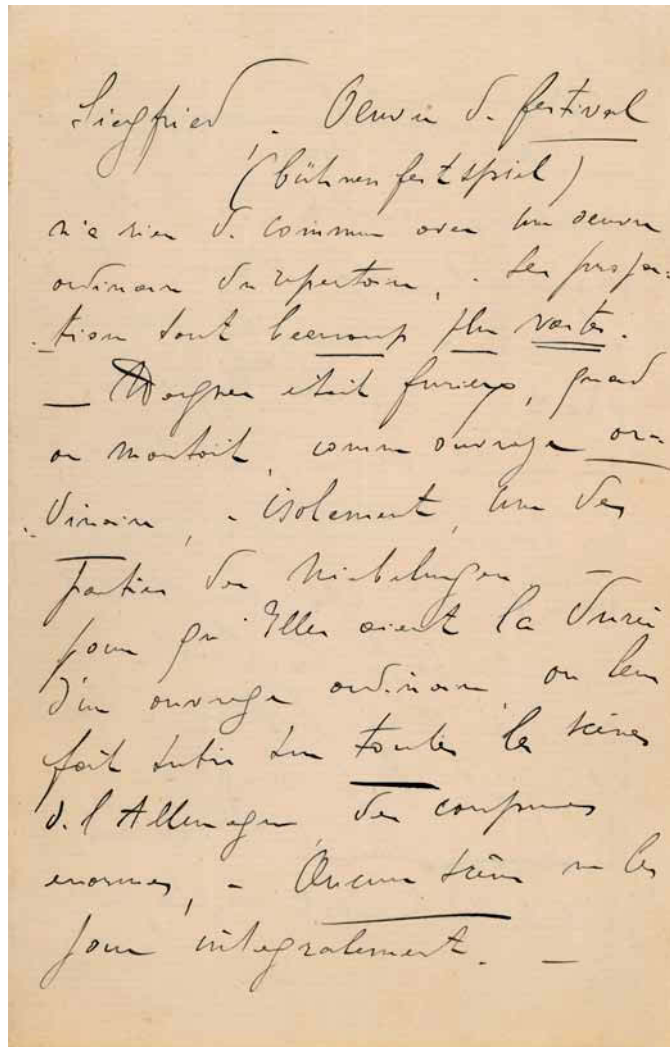
Joseph Gregoir & Joseph Servais, *Rienzi* (Mainz, Schott, 1874)
© Servaiscollectie Halle

Franz Servais

Josephs broer Franz (1846-1901) was een fervent aanhanger van Richard Wagner. Als pianist en componist genoot hij zijn opleiding gedeeltelijk bij Franz Liszt – Wagners schoonvader – en hij had zeer nauwe contacten met onder meer Hans Richter en Hans von Bülow, twee voornamen Wagneradepten. Hans Richter nodigde hij zelfs uit in de Villa Servais in Halle.

Franz en Hans Richter traden op tijdens een muziekkavond van het Halse koor Roland de Lattre op 24 januari 1870; op harmonium en piano voerden ze de *'Marche religieuse'* uit Wagners opera *Lohengrin* uit...

Zijn hele carrière lang zou Franz Wagners muziek bewonderen en verspreiden. Zo was hij in 1889-1891 enkele seizoenen lang als dirigent aangezocht voor Wagneruitvoeringen in de Brusselse Muntchouwburg.

Eerste pagina van een tekst van Franz Servais over Wagners Siegfried, 1891, © Servaiscollectie Halle

Ernest Van Dijck

François Servais' jongste dochter Augusta trouwde met Ernest Van Dijck (1861-1923). Van Dijck maakte naam als 'heldentenor', vooral met rollen uit de opera's van Richard Wagner. Hij trad op in de meeste grote Europese operahuizen en ondernam ook vier concertreizen naar de Verenigde Staten. Vanaf 1888 was Ernest Van Dijck een kwarteeuw lang een van de stervvertolkers op de Bayreuther Festspiele, als *Parsifal* en als *Lohengrin* in de gelijknamige opera's (zie de studie van Malou Haine, 'Ernest Van Dyck, un ténor à Bayreuth, suivi de la correspondance avec Cosima Wagner', Lyon, Symétrie, 2006, 272 p.). Eén keer trad hij ook op in Halle, tijdens de viering voor het honderdste geboortjaar van zijn schoonvader Servais in 1907. Hij zong er de *Chant d'Amour de Siegmund* uit Wagners *Die Walküre*. In de beginjaren van de opname-industrie leende hij zijn stem voor talrijke 78-toerenplaten, ook met werk van Wagner.

Ernest Van Dijk als Parsifal in Bayreuth, © Servaiscollectie Halle

Yseult Van Dijk

Van Dijcks jongste dochter Yseult werd in 1889 geboren in Bayreuth tijdens een voorstelling van Wagners *Tristan und Isolde*. Yseult werd zelf zangeres. Ze was amper tien jaar als ze al in een operette speelde in het Pensionnat Notre-Dame in Antwerpen. Later werkte ze mee aan tal van concerten in België en Frankrijk en in de zomer van 1933 was ze ook te gast op de Salzburger Festspiele.

Op 27 en 29 mei 1930 zong ze in Halle onder meer een aria uit *Tannhäuser*. Op 27 maart 1933 verzorgde ze in de Koninklijke Vlaamse Opera zelf de rol van Isolde in *Tristan und Isolde*.

Richard Wagner 1813-2013

Francis Van Rossum

Richard Wagner

In het jaar 2013 vieren we de tweehonderdste verjaardag van de geboorte van Richard Wagner. De Duitse meester leefde van 1813 tot 1883 en domineerde de muziek van de negentiende eeuw. Na Wagner zou de muziek nooit meer dezelfde zijn.

Wagner wordt vaak met negatieve zaken geassocieerd: zijn muziek is “zwaar” en de figuur Wagner wordt met antisemitisme verbonden. Wagner kon er echter weinig aan doen

dat zijn muziek in de twintigste eeuw door de Nazi's en hun regime werd misbruikt.

Zijn muziek is ernstig, zijn opera's duren lang (vijf tot zes uur), maar voorstanders beweren dat de thema's die in Wagners opera's worden behandeld, algemeen menselijk zijn. Thema's als vrijheid, liefde, geld, macht, God, verlossing: het zijn vaste thema's in zijn oeuvre, maar hij verpakt die nooit in een abstract discours, zoals een filosoof doet, maar in een verhalende, dramatische en muzikale vorm. De thema's zijn vaak aan de middeleeuwen of aan de mythologie ontleend.

De voorstanders van Wagner noemen we Wagnerianen. Voor hen is de muziek van Wagner goddelijk en ze hebben een quasi religieuze verering voor de meester. Er zijn Wagnerianen die enkel naar de muziek van Wagner luisteren en enkel zijn opera's bijwonen, maar anderen zijn ook operaliefhebbers in het algemeen, luisteren en kijken ook naar Mozart, Verdi en de vele anderen, maar zij voegen er meestal snel aan toe dat Wagner toch de grootste is. Wagnerianen verbinden zich over de hele wereld in Wagnerverenigingen. Het hoogste doel van een Wagneriaan is een bezoek aan de groene Hügel in Bayreuth, waar Wagner zelf zijn muziektheater, het Festspielhaus, bouwde. Jaarlijks worden daar de tien officiële opera's die tot de canon behoren – een relatief klein aantal dus – uitgevoerd door uitstekende musici en zangers. Er zijn echter zoveel aanvragen voor tickets, dat veel mensen op hun honger blijven zitten.

Als je je met Wagner bezighoudt, kom je met heel het gedachtegoed van de negentiende eeuw in contact, op de eerste plaats wat ik algemeen zou omschrijven als “socialistisch-anarchistische” ideeën (Feuerbach, Bakunin). Wagner was dus nooit wat wij vandaag “rechts” zouden noemen! Hij nam zelf in de frontlinie deel aan de revolutie in Dresden (1849) en moest na de mislukking ervan wegvluchten naar Zwitserland. Wagner geloofde in een nieuwe maatschappij, waarvoor de oude maatschappij eerst moest vernietigd worden. Dit is de gedachte die aan de grondslag ligt van zijn werk dat het meest tot de verbeelding spreekt, “*Der Ring des Nibelungen*”. In deze cyclus van vier opera's wordt verteld hoe de maatschappij van de oud-Germaanse goden ten onder gaat, eenmaal geld en macht de overhand nemen over de liefde. De tetralogie eindigt met een regelrechte catastrofe, een wereldbrand.

Maar naast het socialisme was er een andere denker die vooral de late Wagner heeft beïnvloed, nl. Arthur Schopenhauer. De invloed van de Duitse filosoof is vooral in een tweetal werken duidelijk, nl. in “*Tristan und Isolde*” en in het laatste werk, uit 1882, “*Parsifal*”. Wagner heeft geen invloed ondergaan van Nietzsche, het omgekeerde is wel het geval: Nietzsches denken is sterk door Wagner beïnvloed, hoewel de filosoof zich op het einde van zijn leven afkeerde van Wagner.

Maar toch onthouden wij Wagner op de eerste plaats als kunstenaar. Zijn opera's behoren tot het “Gesamtkunstwerk”, een totaalkunstwerk, waarin tekst, muziek, enscenering van de hand van dezelfde creatieve kunstenaar zijn. De muziek van Wagner is onverwoestbaar!

Vzw WagnerVrienden

Om de bouw van het Festspielhaus te financieren is Richard Wagner rondgetrokken op zoek naar sponsors. Hij heeft dit voor een deel kunnen bewerkstelligen door o.a. de oprichting van “Wagnervereinen”. Vandaag de dag bestaan er wereldwijd 150 dergelijke verenigingen. De jongste telg binnen deze

familie is de op 26 mei 2012 in Vlaanderen opgerichte vzw WagnerVrienden.

Nee hoor, in de naam staat geen tikfout. We gebruiken speciaal twee hoofdletters omdat we enerzijds vrienden zijn van Wagner omdat we ons tot doel stellen de kennis betreffende zijn kunst te bevorderen en te verspreiden, anderzijds wensen we ook een hechte vriendenkring te creëren. Van nature uit is de vzw volledig neutraal inzake godsdienstige, levensbeschouwelijke en politieke strekkingen. Voor ons is het immers van essentieel belang dat we ideeën kunnen uitwisselen en dat we open staan voor andere, nieuwe of kritische standpunten.

WagnerVrienden vzw

www.wagnervrienden.be | info@wagnervrienden.be

Bent u nieuwsgierig of wenst u ook deel uit te maken van deze nieuwe vereniging of meer over ons te weten te komen, dan bent u van harte welkom.

U vindt ons op www.wagnervrienden.be en op www.facebook.com/wagnervrienden. Info kan u ook steeds bekomen bij Francis Van Rossum, Acacialaan 27 bus 12, 1500 Halle, francis@wagnervrienden.be.

Etalage

Cd 'Les maîtres du violoncelle composent'

De broers Frédéric en Florent Audibert zijn opgegroeid met de cello. Ze kregen hun opleiding van vader Roland Audibert, cellist van het Orchestre philharmonique de Nice en docent in het Conservatoire national de région van Nice. Frédéric Audibert is initiatiefnemer en artistiek leider van het Festival Cello Fan in Callian (Frankrijk), dat al aan zijn veertiende editie toe is. De broers vinden het boeiend om te grasduinen in het bredere cellorepertoire. Zo ontdekten ze ook een aantal vergeten of minder bekende duo's voor twee cello's. De cd 'Les maîtres du violoncelle composent' bevat duo's van Domenico Gabrielli, Luigi Boccherini, Jean Barrière, Jean-Baptiste Bréval, Martin Berteau, Jacques Offenbach, François Servais, Paul Tortelier, Jean-Louis Duport, David Popper en Marcel Henri Faivre. Van Servais kozen ze de *Caprice opus 11 nr. 2*. De opname gebeurde in december 2011 in de kerk van Mons (Var, Frankrijk) en de cd-uitgave dateert van mei 2013.

Cd 'Les maîtres du violoncelle composent', Frédéric & Florent Audibert. BNL Productions, BNL 112971 (2013). Festival Cello Fan: www.cello-fan.com.

Cd 'Entendre'

Het duoW bestaat uit violiste Arianna Warsaw-Fan en celliste Meta Weiss. Ze studeerden beiden aan de Juilliard School en namen met succes deel aan talrijke wedstrijden. Meta Weiss volgt een bijkomende opleiding tot Doctor of Musical Arts in Juilliard, onder leiding van onder meer Joel Krosnick – die ruim veertig jaar geleden een plaatopname maakte met uitsluitend werk van Servais. Ook duoW heeft Servais ontdekt, want voor hun debuutcd viel de keuze op het *Grand Duo de Concert sur deux airs nationaux anglais* van Servais en Hubert Léonard. De cd bevat verder het Duo voor viool en cello opus 7 van Zoltán Kodály, de *Passacaglia* in sol klein van Johan Halvorsen en de Sonata voor viool en cello van Maurice Ravel. Afsluiten doen ze op een luchtige manier met een bewerking voor viool en cello van *The Stars & Stripes Forever* van John Philip Sousa. De artiesten verwoorden hun keuze als volgt:

"The works featured on Entendre dramatically showcase the stylistic range of the violin and cello duo repertoire. We chose these pieces because we enjoy performing them – and because each provides a unique view of the composer's time and environment. There are two types of virtuosity featured on this album – the virtuosic parts for the performers and the virtuosic compositional prowess demonstrated by the composers. Each piece features innovative techniques in both content and form. The avant-garde techniques in these compositions showcase the ingenuity of the composers and their brilliant and often humorous allusions to the vernacular and popular culture of their respective eras. (...)"

Voor de opname trokken ze in december 2012 naar de studio's van Sono Luminus in Virginia. Een geslaagde cd en een mooie manier om kennis te maken met dit getalenteerde duo.

Cd 'Entendre', duoW, Sono Luminus, Virginia, DSL-92171 (2013).

DuoW: www.duow.us.

Boek 'Misia l'Inspiratrice'

François Servais' kleindochter Misia laat nog steeds van zich spreken. Een eeuw geleden was dat niet anders: 'le tout Paris' hoorde bij Misia's naam een belletje rinkelen. Misia was een begeerde muze in het Parijs van de eerste helft van de twintigste eeuw. Schilders, musici en dichters hebben haar talloze keren vereeuwigd. Jo Frémontier bundelde 115 portretten van Misia en haar omgeving in het boek 'Misia l'Inspiratrice'. Zijn vertegenwoordigd: Edouard Vuillard (78 werken), Henri de Toulouse-Lautrec (12), Pierre Bonnard (16), Auguste Renoir (3), Félix Vallotton (15), Jean Cocteau (4), Pierre Laprade (1) en Christian Bérard (1). Het is een prachtig kijkboek geworden en het meest volledige overzicht van Misiagerelateerde afbeeldingen. Enkel jammer van de talloze onzorgvuldigheden en manifeste historische fouten in de bijhorende teksten – enkel de eerste pagina bevat er al een twintigtal. Een gemiste kans om komaf te maken met de vele onjuistheden die nog steeds over Misia de ronde doen.

'Misia l'Inspiratrice', Jo Frémontier. Préface de Karl Lagerfeld. Göttingen, Steidl, 2013 (253 p.).

Servaispartituren Leonard Henri Meerloo en Anner Bijlsma komen naar Halle

Peter François

In mei 2010 kon de vzw Servais negen partituren met composities van Servais verwerven die hebben toebehoord aan de Nederlandse cellist L. H. Meerloo. Een jaar later schonk Anner Bijlsma een groot aantal partituren van en in verband met Servais. Ook andere cellisten droegen bij tot de uitbouw van de collectie.

Leonard Henri Meerloo

Leonard Henri Meerloo werd op 15 februari 1863 in Den Haag geboren. Hij volgde er celloles in de Koninklijke Muziekschool bij Joseph Giese. Nadien was hij tweede solocellist van het Utrechts Stedelijk Orkest (1880-1883), van het Park-Orkest in Amsterdam (1883-85) en van het Paleis-Orkest in Amsterdam (1885-88). Hij werkte mee aan het eerste optreden van het Concertgebouworkest in Amsterdam op 3 november 1888. Op 1 mei 1889 werd hij vast orkestlid van het orkest, dat al snel zou uitgroeien tot een van de meest vooraanstaande symfonieorkesten ter wereld. Meerloo trad ook een aantal keer als solist op met het orkest, onder meer in 1892 in het *Requiem* van David Popper, in 1900 met het *Celloconcerto* van Daniel Van Goens en in 1911 met het tweede *Celloconcerto* van Jules De Swert. Hij bleef in dienst tot 19 juli 1928. De jaren nadien sprong hij nog geregeld in. Voor zijn muzikale verdiensten kreeg hij in 1928 de onderscheiding van Ridder in de Orde van Oranje Nassau. Meerloo overleed in 1940.

L. H. Meerloo, ca. 1904 (© Den Haag, Centraal Bureau voor Genealogie)

Meerloo en Servais

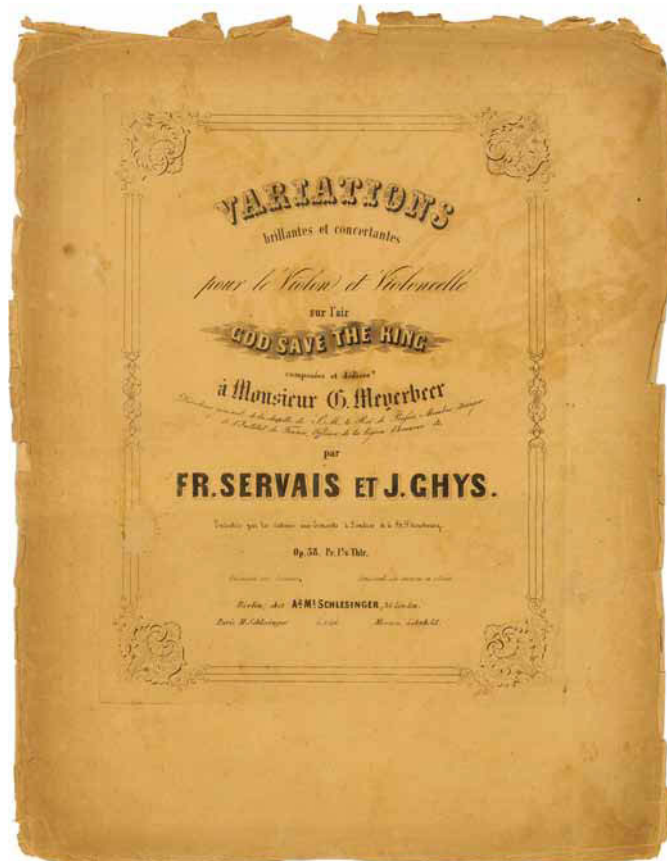
De partituren van Servais die Meerloo in zijn bezit had, zijn *Souvenir de Spa* (opus 2), *Fantaisie et Variations sur Le Désir* (opus 4), *Concerto en si mineur* (opus 5), *Le Carnaval de Venise* (opus 9), *Six Caprices* (opus 11), *Grande Fantaisie sur des motifs de l'Opéra Lestocq* (opus 12), *La Fille du Régiment* (opus 16), *O Cara memoria* (opus 17) en *Souvenir de Bade* (opus 20). Opus 2, 9 en 12 zijn eerste drukken uit de jaren 1844-1852; de andere werken zijn drukken van na 1884 (opus 20), rond de eeuwwisseling (opus 4, 5, 16 en 17) en rond 1910 (opus 11). Meerloo's leraar, Joseph Giese (1821-1903), was goed vertrouwd met het oeuvre van Servais; in de jaren 1849-1868 voerde hij regelmatig een compositie van Servais uit. Het is dus zeer aannemelijk dat Meerloo al tijdens zijn opleiding werk van Servais voorgeschoteld kreeg. Enkel opus 2, 9 en 12 kan Meerloo tijdens zijn opleiding gebruikt hebben, aangezien de andere partituren nog niet verschenen waren.

Aan sommige partituren is te merken dat ze intensief gebruikt zijn. In het exemplaar van *Souvenir de Spa* bijvoorbeeld staan talrijke aanduidingen in blauw potlood; een aantal passages zijn doorstreept of overplakt met een vereenvoudigde of verkorte versie in handschrift. Op vier van de

partituren staat Meerloo's handtekening; een vijfde heeft een stempel "L. H. Meerloo. Amsterdam". Het is niet uitgesloten dat ook Meerloo's zoon Walter de partituren gebruikt heeft: Walter Meerloo was zelf ook cellist en had de partituren van zijn vader in zijn bezit tot zijn overlijden in 2009.

Anner Bijlsma

Een goed jaar na de aanwinst uit de collectie Meerloo werd de Servaiscollectie uitgebreid met een nog veel omvangrijker aantal Servaispartituren. Op 29 juli 2011 immers schonk Anner Bijlsma (°1934), erelid van de vzw Servais, een stapel partituren met composities van vertegenwoordigers van de Belgische Celloschool. Daaronder maar liefst vijftig partituren met werk van Servais. De meeste van die partituren vond Anner Bijlsma in kleine muziekwinkels her en der in Europa, die hij in de jaren 1960 bezocht tijdens concertreizen. Bijlsma is goed vertrouwd met het oeuvre van Servais en zijn naam komt een aantal keer voor in de Servaisdiscografie; een eerste maal rond 1970 met een opname van *Souvenir de Spa* met strijkkwintet, een laatste keer in 1988 met een volledige Servais cd samen met de Smithsonian Chamber Players (zie ook *Nieuwsbrief* vzw Servais, nr. 13). Het toeval wil dat Anner Bijlsma net als Leonard Henri Meerloo solocellist is geweest van het Concertgebouworkest, voor hij docent werd.

François Servais & Joseph Ghys, *Variations brillantes et concertantes pour le Violon et Violoncelle sur l'air God Save the King* (Berlijn, Ad. Mt. Schlesinger, [1845])

Dankzij de schenking van Anner Bijlsma is er in de Halse Servaiscollectie nu ook een exemplaar van de eerste Parijse druk van het *Concerto en si mineur*, opus 5, van de cellopartij van de eerste uitgave van de *Variations brillantes et concertantes sur l'air God Save the King* en van de eerste Duitse uitgave van *Souvenir de St. Petersburg*, opus 15. Maar ook een aantal duo's die Servais met Joseph Gregoir componeer-

de, ontbraken nog in de collectie, zoals de duo's op thema's uit *Fra Diavolo* van Donizetti, *Le Juif Errant* van Halévy, *Il Trovatore* van Verdi en *Der Freischütz* van Weber. Ook musici die op zoek zijn naar het orkestmateriaal van de *Fantaisie sur deux célèbres romances de Lafont*, opus 8 en *Souvenir de St. Petersbourg*, opus 15, kunnen we nu makkelijker helpen.

Bij de schenking horen ook composities van enkele andere 'cellist-componisten', die stuk voor stuk een band hebben met het Brusselse Conservatorium: Alexander Batta en Guillaume Paque – medeleerlingen van François Servais –, Ernest de Munck, Arved Poorten, Antoine Oudshoorn, Jules de Swert en Joseph Servais – leerlingen van François Servais –, en Joseph Hollman – leerling van Isidore de Swert. Een pareltje hierbij is het 'Chant d'Adieu' dat Arved Poorten gecomponeerd heeft naar aanleiding van het overlijden van zijn leraar. De partituur vermeldt dat Arved Poorten het werk op 5 december 1866 heeft uitgevoerd. Ook twee composities van de Luikse graaf Louis de Stainlein-Saalenstein, beide opgedragen aan Servais, vormen een mooie aanwinst.

De door Anner Bijlsma zorgvuldig bij elkaar verzamelde partituren krijgen nu een nieuw leven in Halle, waar ze ter beschikking staan van musici uit de hele wereld.

Louis de Stainlein-Saalenstein, à Monsieur F. Servais.
Sérénade pour 4 violoncelles, opus 12 (Mainz, Schott, [1856])

Servaiscollectie

De Servaispartituren van Meerloo en Bijlsma maken voortaan deel uit van de Servaiscollectie van het Zuidwestbrabants Museum en de vzw Servais in Halle, die momenteel (maart 2013) 292 partituren met werk van Servais herbergt. Daaronder ook een uitgave van de *Fantaisie et Variations sur Le Désir* die nog heeft toebehoord aan Carel van Leeuwen Boomkamp (1906-2000), die net als Meerloo solocellist

was van het Concertgebouworkest – vanaf 1926, dus zal hij Meerloo zeker nog gekend hebben. Van Leeuwen Boomkamp was ook docent in de Conservatoria van Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht. Onder zijn oud-leerlingen tellen we onder meer Anner Bijlsma, later zelf ook solocellist van het Concertgebouworkest.

Arved Poorten, *A la Memoire de Servais. Chant d'adieu*
(Brussel, J.B. Katto, [ca. 1866])

De voorbije drie jaar kwamen er nog een aantal interessante partituren uit Nederland richting Halle. In 2009 schonk Arie Jan Verstraeten, ook een oud-student van Van Leeuwen Boomkamp, acht partituren van Servais aan de vzw Servais. Monique Bartels, docente in de Conservatoria van Den Haag en Amsterdam, volgde in augustus 2010 zijn voorbeeld met de gift van twee partituren. Kort daarop schonken Jaap Franken, Viola de Hoog, Marius Lansdorp en Saskia Boon respectievelijk vier, vijf, drie en twee partituren en Mirjam Wijler één. Ook cellisten uit andere landen denken aan de Servaiscollectie. Een Franse cellist gaf tien partituren in bruikleen. De befaamde Duitse cellist Walter Grimmer gaf vijf Servaispartituren uit zijn collectie, ter gelegenheid van zijn bezoek aan Halle. Zijn oud-leerling Didier Poskin uit België schonk er drie, waaronder de eerste (en enige) uitgave van het *Concerto en la mineur*. En Johannes Degen, hoofd van het departement Musik van de Hochschule für Musik und Kunst in Zürich, zelf oud-leerling van Anner Bijlsma, besloot na een bezoek aan Halle zijn collectie van zeventien partituren van Servais te schenken. Daaronder de eerste Parijse uitgave van opus 1, 3 en 15 en de Duitse uitgave van het *Duo sur une Mélodie de Dalayrac*, voordien afwezig in de collectie. Johannes Degen voegde er ook enkele composities van Jules de Swert en Adolphe Fischer aan toe.

Het is erg interessant en boeiend dat de Halse Servaiscollectie op die manier een heel aantal partituren be-

vat die daadwerkelijk gebruikt zijn en waarvan we de gebruikers kunnen identificeren.

Bronnen:

- 'L. H. Meerloo'. In *Onze Musici. Portretten en Biografieën*. Rotterdam, Nijgh & Van Ditmar, 1898, p. 10-11.
- *Nieuw Isr. Weekblad*, jg. 40, 1905, nr. 32.
- *Koninklijk Conservatorium voor Muziek te 's-Gravenhage 1826-1926*. Den Haag, Commissie van Toezicht Conservatorium, 1926.
- 'L. H. Meerloo 75 jaar'. In *Het Vaderland*, 12 februari 1938.
- P. F. T. M. Wouters. *Archief van het Koninklijk Conservatorium voor Muziek 1826-1955 (1957)*. Den Haag, Rijksarchief in Zuid-Holland, 1982.
- H. J. van Royen (red.). *Historie en kroniek van het Concertgebouw en het Concertgebouworkest 1888-1988*. Zutphen, Walburg Pers, 1988.
- Diverse artikels op <http://kranten.kb.nl/>
- Peter François, 'Op bezoek bij Anner Bijlsma'. In *Nieuwsbrief vzw Servais*, nr. 13, maart 2008, p. 5-8.

Met dank aan Anner Bijlsma, Jacques Kleverlaan, Mathieu Vermeulen, Arie Jan Verstraeten en Johannes Degen voor de informatie.

Ontdek de partituren van de Servaiscollectie op:
www.erfgoedplus.be.

Concertagenda

23 november 2013 – Vijftiende Servaisconcert

Viviane Spanoghe (cello), Didier Poskin (cello), Anait Karpova (piano) & Pierre Brunello (piano)
Werk van Servais: 6 Etudes, Le Lac de Côme
Halle, Raadzaal Nieuw Stadhuis, 20 uur

www.servais-vzw.org

11-13 april 2014 – Cellodriedaagse 'Servais'

Halle, Servaisacademie en Raadzaal Nieuw Stadhuis

www.servais-vzw.org

16 mei 2014 – Virtuoze romantiek

Maeterlinck Trio: Benjamin Glorieux (cello), Paulina Sokolowska (viool) & Anthony Romaniuk (piano)
Werk van Servais: Grand duo de concert sur deux airs nationaux anglais; Fantaisie Caractéristique sur deux célèbres Romances de Lafont, opus 8
Gent, De Bijloke, 20 uur

www.debijloke.be

*Treedt u zelf op met een werk van Servais of hebt u weet van een uitvoering? Laat het ons weten!
Meest recente info: www.servais-vzw.org*

